

Toplumsal Uzlaşma ve Hoşgörü

"Çok uzun zamandan beri acı günler yaşıyoruz.

Acıyı sever bir toplum mu olduk yoksa, hep şikayet etmemize rağmen kurtuluşu formüle edemediğimizden mi, sürekli bir kurtarıcı aradığımızdan mı ya da kurtarıcıların hep sahte çıkmasından mı bilemiyorum ama acıyı karakterimizin bir parçası haline getirdik.

14 Mayıs etkinliklerinin arasında yer alan "Toplumsal Uzlaşma ve Hoşgörü" konulu konferansa konuşmacı olarak katılan ve konuşuyla ilgili araştırmalarıyla tanınan Prof. Dr. Doğu Ergil; İstanbul'da doğdu. Babasının subay olması nedeniyle ilkokulun hemen her yılını Anadolu'nun bir kentinde okudu ve orta öğreniminde Ankara Koleji'nde bitirdi. Ankara Üniversitesi'nde sosyoloji okuyan Prof. Dr. Doğu Ergil, askerden sonra Amerika'ya gitti. ABD'nin Oklahoma Üniversitesi'nde master, New York Üniversitesi'nde doktora yaptı ve yurda döndüğünde ideali olan Siyasal Bilgiler'e girdi.

Şu ana kadarki kariyeri 23 kitap, çeşitli dillerde yüzlerce makale, Amerika, İngiltere ve Danimarka'da konuk hocalık yaptı. Halen 2 Uluslararası gazeteye haftalık yazılar yazıyor. Üniversitedeki Siyasal Davranış Kürsüsünün ve TOSAV (Toplum Sorunlarını Araştırma Vakfı)'ın başkanlığını yapıyor.

Açış konuşmasını yapan Yönetim Kurulu Başkanımız **Eczacı Erdoğan Çolak**, yaptığı konuşmada; Bilimsel eczacılığın 159. yılında sorunlarımızı tartıştığımızı çözüm yolları aradığımızı, ancak sorunların sadece mesleğimizde değil ülkenin tüm birimlerinde olduğunu ve bu sorunların bir türlü tartışılmadığını üstelik bu sorunların kar-

şıtlıklar biçiminde algılanıp dost-düşman iklimi içinde tanımlandığını, hatta düşüncelerin silahla susturulmaya çalışıldığını, partilerin ise anti-demokratik ve lider sultasına dayalı politikalarının siyasette tikanmaya neden olduğunu belirtti.

Prof. Dr. Doğu Ergil, konuşmasında özetle şunları vurguladı:

"Çok uzun zamandan beri acı günler yaşıyoruz. Acıyı sever bir toplum mu olduk yoksa, hep şikayet etmemize rağmen kurtuluşu formüle edemediğimizden mi, sürekli bir kurtarıcı aradığımızdan mı ya da kurtarıcıların hep sahte çıkmasından mı bilemiyorum ama acıyı karakterimizin bir parçası haline getirdik. Yakışmıyor bize. Çünkü 'Bildiğimizden daha güçlü, tarihte daha etkin ve koca bir cihan imparatorluğundan bugün itibarı kuşkulu, yarı gelişmiş bir taşra toplumu olmaya nereden vardık ve niçin bu aşamada takılıp kaldık' sorusunun gerçek nedenlerini açıklayamamanın sıkıntısını yaşıyoruz. Galiba en önce bunu açıklamamız lazım: Biz kimiz, neyiz, tarih içindeki misyonumuz nedir ve sorunlarımızı niçin aşamıyoruz.

Atatürk'ün klişeleşmiş '**Yurtta Sulh Cihanda Sulh**' tanımını galiba biz hiç anlamadık. Atatürk 'Yurtta sulh olmazsa ne cihandaki sulhun bir parçası olabilirsin ne de ona bir katkıda bulunabilirsin; ikisi olmadan da hiçbir zaman huzura kavuşamazsın' demek istemiştir.

Kendi varlıklarını hırslarının gereği olarak görmüş olan dünyanın en büyük fatihleri bile sonunda ebedi barışa ve huzura kavuşmuşlardır. Ölümün sağladığı barışı; insan aklı denilen ve başka varlıklarda olmayan yetisine rağmen nasıl yaşarken bulamıyor, nasıl hırslarına ve kavgalarına mağlup oluyor. O halde ya aklı yanlış kullanmaktan kaynaklanan ya da aklı kullanmayı engellemekte olan birtakım sorunlar var.

Bunları anlamamız için önce biz kendimizi nasıl tanımlıyoruz ve dışladığımız, düşmanlaştırdığımız dünyayı nasıl tanımlıyoruz. Yani "Biz ve öteki" dediğimiz karşıtlığı ve kutuplaşmayı nasıl sağlıyoruz.

Genellikle sosyal varlıklar bir kimlik alanı olarak tanımlanırlar. "Biz" diye tanımlanan sosyal alan daha çok olumlu niteliklerin bir araya getirilmesinden oluşur.

Ötekiler ise genellikle olumsuz niteliklerle donattığımız ve bizim dışımızda olarak addettiğimiz kümelere. Kimlikler bu karşıtlıklardan doğarlar. O halde kimliklerin açık çatışmalara gitmeden bir arada yaşatılması çok önemlidir. Siyasetin asıl çaba alanı da bu olması gerekir.

Eğer çatışma amaç haline gelirse o sosyal birim içinde çatışma kültürü uzlaşma kültürünün, birarada

A t a - t ü r k ' ü n k l i ş e l l e ş - m i ş ' Y u r t - t a S l u h C i - h a n d a S u l h ' t a n ı m ı n ı g a l i - b a b i z h i ç a n l a m a - d ı k . A t a - t ü r k ' Y u r t - t a s u l h o l - m a z s a n e c i h a n d a k i s u l h u n b i r p a r ç a s ı o l a b i l i r s i n n e d e o n a b i r k a t k ı d a b u l u n a b i - l i r s i n ; i k i s i o l m a d a n d a h i ç b i r z a m a n h u - z u r a k a v u - ş a m a z s ı n ' d e m e k i s - t e m i ş t i r .

barış içinde yaşama kültürü sürekli sürtüşme kültürünün esiri haline gelir ona mağlup olur.

Her BİZ'in kendi dışında tanımladığı ötekilerin de kendi içlerinde birer BİZ olduğunu düşünecek olursak bu BİZ'lerin birbiri tarafından anlaşılması ve birbirine yakınlştırılması gerekir. Toplumsal barışın ve huzurun ilk şartı bu BİZ ve ÖTEKİ'ler diye tanımlanmış evreni çatışkın olmaktan çıkarmaktır. BİZ kendimizi olumlu olarak tanımlarken ÖTEKİ'leri olumsuz olarak tanımlamamanın yöntemi nasıl buluruz, bu BİZ'leri nasıl birbirine yakınlştırabiliriz. İşte bu olayın siyasetin ana hedeflerinden biri olması gerekir.

Bir toplumda bu yapılmıyorsa huzurun, dayanışmanın, kaynaşmanın ve giderek uluslaşmanın olması mümkün değildir. O halde bir toplumda olması gereken (Aynı zamanda siyasetin de gereği) şey sağlıklı bilgidir. Toplumun bütünü biz olarak tanımlarsak tarihsel olarak, sosyolojik olarak ve kültürel olarak "Biz kimiz" sorusunun yanıtının sağlıklı olarak verilmesi lazım. Madem ki kollektif BİZ tekil BİZ'lerden oluşuyor o halde her BİZ'in kendini tanımlamasına izin vermek lazım. Çünkü insanoğlunun 3 temel gereksinimi vardır: Tanımak, tanımlanmak ve kendini tanımladığı biçimde sayılmak. Zaten kimlik

bir kişinin ya da grubun toplum denilen aynada yansıyan aksinin kendine geri dönüşüdür. Toplumla çelişkisiz birebir ilişkiye girebilmesi için, o görüntünün kendini tanımladığı gibi kendine yansımaları gerekir. Eğer toplum bu görüntüyü değiştirerek yansıtıyorsa ne o toplum ne de o küme kendini doğrudürüst anlayabilir.

Biz ve öteki'ler arasındaki uçurumların ortadan kaldırılması için birer biz olan ötekilerin kim ve ne olduğunu anlamak; bu farklılıkların siyasi ve ideolojik farklılık olmaktan çıkartıp kültürel ve antropolojik farklılık olarak görmek zorundayız.

Bu şekilde "Öteki" ve "Diğeri" haline dönüşür, potansiyel düşman olmaktan çıkar ve bizler arasında ortaklıklar kurulabilir. Ancak bunu sadece devletten beklemek yetmez, toplumun da bunu talep etmesi lazım. Ancak insanlar bu politikayı benimsemiş durumdadılar ve hak değil ayrıcalık istiyorlar.

Örneğin alevi denilen sorun şimdiye kadar tanımlanmamış ve sistematik olarak varlığı yokmuş gibi davranılan bir kümenin bugünkü aşamada varlığını ve ihtiyaçlarını dile getirmesiyle ortaya çıkan bir olgunun bir siyasi sapma bir sorun olarak algılanmasıdır.

Şimdi sorunun kaynağı alevilerin var olduğunu belli etmeleri midir yoksa zaten varken, bu ülkenin kurucu unsurları iken ve tarih içinde toplum içinde kültürel zenginliğimiz içinde var iken hiçbir zaman ciddiye alınmaması mıdır?

Her toplumda sosyal, sınıfsal, etnik ve inançsal çelişkiler olabilir. Eğer bir toplumun çoğul olan bu niteliği; bir gerçek, bir vakıa, tarihsel bir veri olarak ele alınmazsa o zaman bütün bu farklılıklar bir sapma ve bunların belirtimi de bir siyasi sakınca olarak görülür. Bu şekilde görüldüğü ölçüde de bunlar bir kültürel belirtim ve siyasete yansımak isteyen bir temsil ihtiyacı değil bir asayiş sorunu olarak ele

alınır. Asayiş sorunu olarak ele alındığı zaman ise büyük sorun başlar: Bunların bastırılması için poliseye önlem. O zaman da siyaset bir asayiş uygulamasına döner.

Bu durumda devletin daha doğrusu yönetimin rolü son derece kritiktir. İki tutum şansı vardır yönetimin: 1- Bu çoğunluğa bakıp farklılıkları tespit etmek, tescil etmek, onları yasal güvenceye aldıktan (Yani özel kültür alanlarına ne devletin en de birbirlerinin müdahalesine izin vermek ve çekilmek) sonra da görmezden gelmek. Buna olumlu körlük denir. Bu olumlu körlük sonucunda hiçbir gruba özel bir ayrıcalık sağlanmaz ve hiçbir gruba ayırım uygulanmaz.

2- Yönetim toplum içinde bu farklılıkları

sağlıklı olarak tespit etmez ve olumsuz körlük takınır yani varlıkları görmezliğe gelir ki bu durumda zaten bunların büyük bir kısmını yok saymaktadır. Yok saymanın bir adım ötesi bu farklılıkları yok etmektir yani standart bir toplum yaratmaktır. Yok saymanın ya da yoketmenin sonucu taraf tutmaktır. Merkezi yönetim taraf tutar. Farklılıkların bir kısmı makbul bir kısmı ise gayri makbuldür. Ve bazı kümelerin niteliklerini (Ulusumuz şu şu niteliklerden oluşur, bu nitelikler de falan kümenin nitelikleridir şeklinde) o ulusun tanımında kullanır. Bu nitelikler bir çoğunluğun nitelikleri olabilir, Suriye’de olduğu gibi bir azınlığın nitelikleri de olabilir.

Merkezi yönetim taraf tutmaya başlayınca devlet ile toplum arasında büyük bir uçurum, uzaklaşma doğar. Bu uzaklaşma taraf tutulan kümeler ile taraf dışı bırakılan kümeler arasında da büyük bir gerilime yol açar. Farklılıklar çelişiklere çelişikler çatışmalara dönüşür.

Anlaşmazlıkların anası işte devlet ile toplum arasındaki bu uzaklaşmadır. Böyle bir durumda o toplum hiçbir zaman huzura kavuşamaz.

Yapılması gereken şey; bütün farklı kümeleri zorla birbirine benzetmeye çalışmak değil bu farklılıkların bağdaştırılması ve birlikte yönetilmesi olmalıdır. Bu sosyal ve kültürel çoğulluğu siyaseten çoğulculuğa dönüştürmek yani bütün bu farklı kümelerin inancından, soy bağından ve kültürel farklılıklarından soyutlanmış olarak yasal ve siyasal eşitlik tanınmış bir ulus tanımı içinde toplamaktır. Burada ulus; farklılıklara değil yasal ve siyasal ortaklığa yani yurttaşlık hukukuna dayanır. Eğer ulus etnik, dinsel ya da bunların bileşimi olarak tanımlanırsa bu niteliklere sahip olmayanlar dışlanmış olur ki bu dışlanmışlık da ortaklık duygusunu yok eder. Ortaklık duygusu olmadan yurttaşlık niteliği oluşmaz. Uluslar da yurttaşlardan oluştuğuna göre bu durumda uluslaşma süreci ya mantıksal sonuca varmaz ya da bir yerde durur.

Ayrıca kümelerin farklılıklarını ortadan kaldırıp birbirine benzetmeye çalışmak, bağdaştırmak değil tekelleştirmektir. Tekelleşmeye yönelik bütün çabalar, siyasal alanda, ekonomik alanda ve kültürel alanda bir tekelleşme doğurur. Güç tekelleşmesinin olduğu yerde ise demokrasi olmaz.

İşte bizim ikinci sorunumuz uluslaşma sürecimizin tamamlanmamış olmasıdır. O halde uluslaşma sürecimizin ulusun yeni bir tanımı ile yeniden başlatılması, devletin merkezi konumunun taraf tutar olmaktan çıkartılması bizim aşılması gereken en temel sorunlarımızdır.

Uluslar iki alanda doğarlar:

1- Pazar yerinde

2- Savaş yerinde

Pazar yerinde doğan uluslarda; kuruluş aşamasında pazar koşulları hakim olduğu ve kuralların insanları eşitlediği için ortaklık söz konusudur. Bu kuralların devamı için birtakım kurallar oluşur ve kurullar giderek bir devlet teşkilatına evrilir. Ulus oluşur ve devletini yaratır. Yani devlet ulusa tabidir.

Savaş yerinde doğan uluslarda ise savaş alanında galip gelen taraf ele geçirdiği toprak parçasında yaşayanlara “Bu benim ulusumdur” demesiyle uluslaşma başlar. Savaş galibi olan taraf devleti kurar ve ulus devlete tabi olur. Bu uluslarda devlet ulusun önündedir ve ulusu her zaman şekillendirebileceği elastik bir unsur olarak görülür.

Her iki devlette de kurucu ideoloji milliyetçiliktir. Ama ulus-devlet modelinde ulusu kuran ana sosyal unsur burjuvazidir ve pazar içinden çıkagelen bir güçtür. Sermaye üretim araçlarını elinde tutar. Burada milliyetçilik, milleti güçlendirme ideolojisidir.

Devlet-ulus modelinde devlet soyut bir kavramdır ve bürokrasidir. Bu genellikle az gelişmiş ülkelerde ortaya çıkan modeldir. Ulusal bağımsızlığın öncülüğünü bu bürokratik orta sınıf yapar ve gücü ekonomik değil siyasidir. Çünkü devlet aygıtını elinde tutmaktadır. Bu modelde milliyetçilik ise milleti değil devleti güçlendirme ideolojisidir. Ülkemizde devletin baba, vatanın ana, ulusun ise bu babanın çocukları simgesine bürünmesi bu devlet-ulus modelinin getirdiği bir sonuçtur. Hoşgörü ise toplum içindeki farklılıklar eğer birbirine zarar vermiyorsa ve kümelerce yeterince saygın ve korunması gerekli görülüyorsa korunmasını kabullenmektir. Ama bu kabullenme karşılıklı olmalıdır ve siyaset de bunu hem hukuksal olarak hem de siyasal olarak sağlamalıdır.

Devletimizin adı Türkiye Cumhuriyeti, karar organı Türkiye Büyük Millet Meclisidir ama anayasaya baktığımızda Millet Türk olarak tanımlanmıştır. Bu ülkede örneğin kürtlerin de yaşadığını, ülkenin Kürtlerin de ülkesi olduğunu kabul edemedik bir türlü. Bu şekilde milliyetçiliği etnik temele dayandırarsak, etnik kültürel ve dinsel temellerden soyutlayamazsak bu ülkede barışın sağlanması mümkün değildir.

Hoşgörü budur işte: Olanı olabildiğince kabullenmek, herkese yer olduğunu vurgulamak ve kimsenin ayrıcalıklı olmadığını benimsemek.

Bugün 35 parti var ancak isimlerinin ve başkanlarının dışında hiçbir farkları yok. Ve bir temsil krizi yaşıyor. Bu partiler toplumun bir organı olarak çalışacaklarına devletin organı olarak çalışıyorlar.”